

Margreet Maljers

Stapstenen

Uitgeverij Zomer & Keuning

Eigenlijk zou je een paar weken moeten kunnen overslaan, dacht Victorien van Hierden. Ze vocht manmoedig tegen de wanhoop die haar af en toe overviel. Ze wist dat ze zich niet kon permitteren haar gevoel te volgen. Voor Bob niet. Voor de kinderen niet. Ze klemde haar kiezen op elkaar. Met de dag, met het uur leven. Er zat niets anders op. Gewoon doen wat ze moest doen. En dat was op dit moment haar laatste patiënt bezoeken.

Ze draaide de sleutel om in het slot en stapte naar binnen in de hal van het grote huis waar mevrouw Van Ravenschot logeerde. Het huis was van haar dochter, die de sleutel aan Victorien had gegeven, zodat ze zelf binnen kon komen. ‘Anders sta je zo lang te wachten, want moeder vliegt niet direct naar de deur,’ had Annette glimlachend gezegd.

De foto aan de witte muur, die een glooiend landschap liet zien met daarop een tarweveld dat omzoomd werd door struikgewas en groepen loofbomen, vervulde Victorien met een soort heimwee. Al was ze er nooit geweest, ze wist zeker dat achter de hoge heggen fruitbomen en bessenstruiken stonden. Er zouden vast ook mussen in de heg zitten en andere kleine vogels die aange trokken zouden zijn door het fruit. Ze zuchtte even. Het moest heerlijk zijn om daar te wonen.

Amsterdam was bruisend en vol van leven en in de tijd toen Bob en zij nog met z'n tweeën waren, hadden ze genoten van het bestaan in de stad. Toen ze kinderen kregen, veranderde dat. Een etage in het centrum was leuk, maar de kinderen kregen niet de kans om buiten te spelen en rond te rennen. Ze gunde hen zo de vrijheid die zijzelf had gehad als kind en als puber.

Het was op dit moment niet anders. Ze rechtte haar rug en stapte de kamer binnen. ‘Dag mevrouw Van Ravenschot. Het is tijd voor het martelkwartiertje,’ zei ze. Haar opgewekte stem klonk haar zelf onecht in de oren.

De kleine, grijze vrouw die voor het raam zat, merkte het. Ze

glimlachte bezorgd. ‘Dag Victorien. Hoe is het? Gaat het een beetje met jou? En met je man?’

‘Daar wilde ik het met u over hebben. We hebben het er eerder over gehad... Ik stop nu met werken. Tot...’ Victoriens stem stakte.

‘Ik begrijp het.’ Mevrouw Van Ravenschot knikte en wist het vervolg van de zin die Victorien niet uitsprak. Je kon toch niet zeggen: tot je man is overleden? Al was dat de treurige werkelijkheid.

‘Daar heb ik rekening mee gehouden toen we er de laatste keer over spraken. Regel maar geen vervanging. Ik ga over een week weer naar huis. Voor dat weekje is het niet nodig, lijkt me, al weet ik nog niet wie ik in Munnikenwold in kan schakelen. Ik haal veel gemakkelijker adem sinds jij op mijn rug tikkert.’

‘Nee, ik regel wel iemand. Over twee dagen komt er iemand anders langs. Daar zorg ik nog wel voor.’ Victoriens handen klopten behoedzaam op de tengere rug van de oude dame. ‘In dat dorp zelf is geen fysiotherapeut, zei u?’

‘Nee. Heel lastig. We hebben er wel een gehad. Maar die man was zo hardhandig. Mijn wervels begonnen spontaan te schuiven als hij binnenkwam en ik kreeg blauwe plekken op mijn heupen als hij die masseerde. Mocht je ooit... Nou ja, dat is niet aan de orde.’

‘Nee.’ Victorien masseerde de schouder en de bovenarm van de oude dame en behoedzaam gingen haar vingers over de smalle rug.

‘Vertel eens... Hoe groot is uw dorp?’ vroeg ze om maar iets te zeggen. ‘Of is het een stadje?’

‘Een dorp, al is het de laatste jaren veel groter geworden.’ Mevrouw Van Ravenschot begreep dat Victorien niet over de toestand van haar man wilde praten en babbelde luchtig verder.

‘Het is een dorp met veel boerderijen, een paar slaggers, twee bakkers, een supermarkt, een smederij, een werkelijk prachtige modezaak, een wolwinkel, een basisschool en een kerk in het centrum aan het dorpsplein,’ somde ze op. ‘De middenstand moet het

vooral hebben van de toeristen die in de zomer bijna voor een overstroming aan mensen zorgen. De bevolking verdriedubbelt een paar maanden, maar eind september zijn we voor een groot deel weer onder ons. Verder hebben we een notaris, een dokter en een dominee plus een apotheker. O, en een veearts en de commissaris van de politie natuurlijk.’

‘Een handjevol notabelen dus nog?’ Onbewust klonk de stem van Victorien spottend.

Mevrouw Van Ravenschot schoot in de lach. ‘Zeg, we leven daar niet in de vorige eeuw hoor. Dat is maar een aanvulling op onze middenstand. En onze smid is de centrale figuur in de dorpsgemeenschap. Er is een grote stoeterij en een bedrijf waar ze pony’s fokken. Dus hij is onmisbaar.’

‘Ach,’ zei Victorien. Even zag ze de illustratie van een smederij voor zich die ze ooit in een boek over begin 1900 had gezien: een open vuur, een man met een leren voorschoot die een hamer in zijn hand had en op een hoefijzer sloeg. Natuurlijk was het geen reëel beeld, maar evengoed fijn om zoiets voor ogen te hebben. Zoveel prettiger dan een ziekenkamer of een patiënt, al had deze oude dame geen deprimerende uitstraling. Dat was prettig om te zien. Niet zo pijnlijk als... Haar gedachten dwaalden alweer af en ze zag niet meer de losse huid op de rug van haar cliënt, maar de ingevallen wangen van Bob, haar man. Zo afschuwelijk vlug als het ging. Nog maar vijf weken geleden hadden ze het nieuws gekregen dat er niets meer te doen was aan zijn toestand. Alvleesklierkanker. De meest agressieve vorm. Nog steeds overheersten de ontzetting en het ongeloof. Alle praktische zaken weken ervoor. Hoe bereidde je je nu voor op een afscheid?

Bob, die altijd woorden paraat had, was vervallen in zwijgzaamheid en wilde vrijwel niet praten. Met de artsen niet, met zijn ouders, zijn broer en zus niet. Ook hun predikant kreeg er weinig woorden uit. Ook met haar sprak hij bijna niet. Hij lag voor zich uit te staren en alleen zijn vingers bewogen rusteloos heen en weer. Zij wist zelf ook niet hoe ze hem moest bereiken. Ze had hem bijna gesmeekt om te praten, maar het ging niet.

Woordeloos contact was ook niet mogelijk. Hij ontweek haar blikken. Het leek wel of hij een muur optrok. Was er meer wat hem dwarszat dan zijn toestand? Als ze er goed over nadacht was dat afstandelijke van hem veel eerder begonnen. Of beeldde ze zich dat nu in? Maar wat kon er erger zijn dan te weten dat je nog maar een korte tijd te leven had? Ze slikte.

Mevrouw Van Ravenschot zweeg. Haar sympathieke fysiotherapeute was met haar gedachten niet meer in deze kamer. Logisch. Ze zou het nog zwaar krijgen. Nu, en als haar man overleden was nog meer. Ze zuchtte, draaide haar hoofd wat, en keek naar het ronde gezicht van Victorien. De mond die de eerste keren dat ze haar had ontmoet naar een lach had gestaan, was nu een streep. Er was niets wat ze tegen haar kon zeggen. Hier hielpen woorden niet.

Victorien ging na een paar minuten rechtop staan. ‘Genoeg voor vandaag. Eigenlijk zou u iedere dag even geklopt en gemasseerd moeten worden. Het scheelt echt, hè?’ Ze was er nu weer helemaal bij.

‘Ja.’ Mevrouw Van Ravenschot legde even haar tengere hand op de bredere hand van Victorien en keek in het gezicht met het donkere krullende haar dat de jonge vrouw in een paardenstaart had gebonden. Dat deed ze altijd als ze aan het werk was. Haar dat naar voren viel, was lastig. Haar ogen waren helblauw en hadden een bedroefde uitdrukking. ‘Ja, het scheelt echt,’ gaf ze toe.

‘Er is vast wel een praktijk bij Munnikenwold in de buurt. Of een ziekenhuis in de stad. Er is toch wel een stad die een beetje dichtbij ligt?’ Victorien trok de bloes van mevrouw Van Ravenschot weer recht.

‘Natuurlijk. Maar maak je niet druk om mij. Dat regel ik wel. Mijn zoon rijdt me wel heen en weer naar het ziekenhuis. Dat gaat helemaal goed komen. En we krijgen vast wel weer een andere fysiotherapeut.’

Mevrouw Van Ravenschot stond op en legde haar hand op de arm van Victorien. ‘Ik wens jou alle sterkte die je nodig hebt.’ Haar

stem klonk warm. Ze nam een pakje van de tafel. ‘Kijk, ik heb Annette gevraagd iets voor je te kopen. Nee, nee... het is wel nodig,’ onderbrak ze de tegenwerping van Victorien.

‘En als ik iets voor je kan doen, laat het me dan weten. Of als je toevallig in de buurt bent...’ voegde ze eraan toe. ‘Je kunt me altijd bereiken en anders vraag je Annette maar. Mijn dochter was ook erg blij met je. Een revaliderende moeder vraagt best veel.’

‘Dat zal wel meevallen. U bent totaal niet lastig, zei uw dochter, en daar heeft ze gelijk in.’ Victorien opende het pakje. Het was een bundel met gedichten van Ida Gerhard. Ze hield van gedichten en tijdens de behandeling die ze de vrouw had gegeven, hadden ze het regelmatig over boeken en gedichten gehad. ‘Zoveel interessanter dan ziektes en zo,’ had mevrouw Van Ravenschot gezegd. Ze waren tijdens die sessies tot de conclusie gekomen dat ze alle twee van poëzie hielden.

‘Ach. Hier ben ik blij mee,’ zei ze getroffen. ‘Dank u wel.’

Het kaartje met de woorden *Hartelijk dank* dat op de voorkant lag, stak ze tussen twee bladzijden. ‘Dank u wel, lieve mevrouw Van Ravenschot.’ Ze bukte zich en gaf een kus op de nog verbaazingwekkend gladde wang.

‘Dag kind. En nogmaals sterkte.’

‘Een goede terugreis als u weer naar huis gaat. Die grote foto in de gang is toch gemaakt in uw dorp? Ik kom er vast nog weleens een keer. Het ziet er zo heerlijk rustgevend uit,’ zei Victorien. Ze legde de sleutel, die ze niet meer nodig zou hebben, op tafel, nam haar tas en verliet de kamer.

Een kwartier later zette ze haar fiets in de stalling van het ziekenhuis en liep door de draaideur de hal in. Ze volgde de groene lijn die naar de afdeling oncologie leidde, waar Bob lag. De deur van zijn kamer ging open en er kwam een vrouw van middelbare leeftijd naar buiten die een baby op haar arm droeg. Het korte bruine haar vertoonde wat grijze strepen en haar ogen waren hazelnootkleurig. Ze sloot de deur zacht achter zich.

Wat verrast keek Victorien haar aan. Ze had deze vrouw nog

niet eerder gezien. Er lag maar één andere patiënt op dezelfde kamer en die was gisteren naar huis gegaan. Waarschijnlijk bezoek voor een nieuwkomer. De vrouw knikte kalm naar haar en de baby lachte breed. Vast haar kleinkind. Wat leken kleine kinderen toch vaak op elkaar. Haar eigen Matthieu lachte op dezelfde manier. Instinctief lachte Victorien terug. Een klein, wat treurig lachje.

‘U bent de vrouw van Bob van Hierden?’ vroeg de vrouw. Ze had een prettige, wat lage stem.

‘Ja.’

‘Dat dacht ik al.’ De vrouw wilde nog iets zeggen, maar sloot haar mond toen achter Victorien de stem van haar schoonvader klonk. ‘Dag Victorien.’

Victorien draaide zich half om. Och heden. Daar waren ze alweer. Haar schoonouders.

Wel logisch dat ze zoveel mogelijk kwamen, Bob was hun zoon, maar ze kreeg zelf zo weinig de kans om alleen te zijn met hem. Zijn ouders zouden net zo goed ’s avonds kunnen komen. Zij kon ’s avonds minder goed weg. De kinderen vroegen aandacht. Ze waren van streek omdat hun vader ziek was. Al waren ze nog zo graag bij de burens, die kinderen van dezelfde leeftijd hadden, ze voelden haarfijn aan dat de situatie bedreigend was.

‘Dag pa Van Hierden. Dag ma.’

‘Dag Victorien.’

Het echtpaar keek even naar de vrouw achter Victorien en pa Van Hierden trok zijn wenkbrauwen op. ‘U bent bij mijn zoon op bezoek geweest?’

De vrouw knikte bevestigend en sloeg de route naar de uitgang in. Ze liep moeilijk. Victoriens geofende blik signaleerde dat ze veel last had van haar knie. Die zou op korte termijn geholpen moeten worden, al was ze daar eigenlijk veel te jong voor. Zou ze al vijftig zijn? Bijna, schatte ze. En dan al zo’n knie. Ach, patiënten die hier lagen, waren jaloers op mensen met een heup of een knie die in kreukels lag. Daar viel mee te leven.

‘Wie was dat?’ vroeg meneer Van Hierden en hij stapte zonder

een antwoord af te wachten de kamer van Bob in. ‘Dag jongen.’

Ook zijn vrouw zei zacht: ‘Dag lieve jongen. Ja, wie was dat?’

Op Bobs wangen lagen een paar felrode blosjes. Hij keek langs zijn ouders heen naar Victorien.

‘Wie was dat, Bob? Die vrouw met dat kind?’ herhaalde meneer Van Hierden.

‘Kennen jullie niet. Familie van iemand van de toneelgroep.’ De kleur op de wangen van Bob zakte weg en maakte plaats voor de grauwe tint die de laatste weken op zijn gezicht had gelegen.

‘Een oppervlakkige kennis dus. Gek dat die dan nu langskomt en dan nog een klein kind meeneemt ook. Victorien houdt de kinderen een beetje weg om jou je rust te gunnen,’ zei Bobs vader afkeurend. ‘Ik vind eigenlijk dat de kleintjes bij ons moeten zijn op dit moment in plaats van bij burens en vrienden, maar goed. Victorien weet natuurlijk wat het beste voor ze is.’

Zijn toon suggereerde dat Victorien dat juist niet wist. Het liet haar koud. Als zijn ouders wisten hoe Bob zelf Victorien bezworen had om de kinderen niet bij zijn ouders onder te brengen, zou met name zijn moeder daar bedroefd van worden. Dat had helemaal geen zin, dus nam Victorien de onverdiende blaam op zich. Beter dan nog meer verdriet. Dat hadden ze toch al genoeg en daar kon ze niets aan doen. En ook haar kinderen kon ze geen verdriet besparen. Hoe moest ze zeggen dat hun papa niet meer beter zou worden? Ze wilde er niet aan denken. Dat kwam nog wel als ze zelf hele dagen bij ze kon blijven.

‘Dag Vicky,’ zei Bob.

Ze boog zich over hem heen. ‘Dag.’

Zijn ogen keken haar even aan en gleden toen weg van haar gezicht. Zijn vingers bewogen rusteloos over de dunne lichtgele deken.

‘En, wat had de dokter te melden?’ Zijn vader nam de stoel aan de ene kant van het bed en zijn moeder ging aan de andere kant zitten. Ze pakte zijn hand en streelde er met haar vingertoppen overheen. ‘Ja, Wat heeft de *second opinion* opgeleverd?’ zei ze met een verstikte stem.

Bob zuchtte. ‘Hetzelfde als de dokters hier, maar dat wist ik al.’ Victorien stond aan het voeteneinde en zag de blik waarmee haar man naar zijn vader keek. Een mengeling van medelijden en irritatie.

Zijn vader stond half op. ‘Het bestaat niet dat er geen remedie is. Ik heb gelezen dat er in Amerika een behandeling is voor dit soort kanker. Daar gaan we op inzetten, zoon. Geld speelt geen rol. Ik ga overleggen met die artsen hier wanneer je kunt reizen,’ zei hij onmachtig en tegelijk driftig. Hij stond op en nam zijn vrouw bij haar arm. ‘Nu! Kom Meta.’

‘Pa! Nee!’ zei Bob, maar zijn vader luisterde niet. Hij verliet de kamer en ma van Hierden volgde, na een verontschuldigende blik op haar zoon te hebben geworpen.

Helemaal vader Van Hierden, dacht Victorien. Ze keek hen na en ging op de stoel zitten die haar schoonmoeder had vrijgemaakt. ‘Hoe voel je je?’

‘Ach. Ik krijg wel goede pijnstillers, want ik heb nauwelijks pijn. Dat is het niet... Ik wil, ik moet met je praten, Vicky. Als het kan, wil ik thuis...’ Hij zweeg.

Ze knikte, want ze vertrouwde haar stem niet. Er gleed een traan over de ingevallen wang van haar man en ze veegde die teder weg met een punt van het laken.

De ouders van Bob waren twintig minuten later weer terug. ‘Er is geen arts beschikbaar die hierover gaat. En dan willen ze alles eerst met jou doornemen, zei die zuster. Wat een tang is dat. Ik ben toch al niet te spreken over het ziekenhuis hier. Victorien...’ Hij keek zijn schoondochter aan. ‘Ik neem aan dat jij wel wilt dat wij bij zo’n gesprek zijn.’

Victorien stond op. ‘Gaat u hier maar weer zitten, ma. Ik ga weer.’ Ze boog zich over het bed heen en kuste haar man vluchtig. Haar schoonmoeder nam weer plaats.

‘Victorien,’ drong meneer Van Hierden.

‘We zullen zien,’ ontweek Victorien het antwoord. De ervaring had geleerd dat het gewoon negeren van de eisen die haar schoon-

vader af en toe stelde, het meest gemakkelijk was. Ze zwaaide even en verliet de kamer.

Bij de balie vroeg Victorien of ze op korte termijn een gesprek kon krijgen met de arts die Bob behandelde.

‘Dat is al gepland, als u tenminste kunt. Morgenmiddag, half-drie. Dan heeft dokter Van Vliet tijd voor u. Als het u schikt, hoor.’

‘Ja, dat gaat bij mij ook. Tot morgen dan,’ antwoordde Victorien kort.

De vrouw achter de balie keek haar na toen ze door de draai-deur verdween. Er lag een medelijdende uitdrukking op haar gezicht. Zo jong nog voor zoiets ellendigs. Je raakte nooit immuun voor zoiets tragisch.

De volgende dag ging Victorien weer naar het ziekenhuis. Bob was gisteravond te moe geweest om te praten en Victorien was met een hopeloos gevoel weer naar huis gegaan. Ze kon hem niet dwingen om te praten. Ach, misschien was het ook voor hem niet nodig. En ze zou het straks toch ook allemaal zelf op moeten lossen. De kinderen waren nog zo klein, al dacht ze soms wel eens dat Yvette, met haar amper zeven jaar, meer doorhad dan ze zou willen. Matthieu niet. Maar wat was vijf jaar nu helemaal? Ze moest nu zorgen dat ze een goede herinnering aan hun papa hielden. Hij was dol op de kinderen geweest vanaf het moment dat ze geboren waren. Dat had haar altijd weer vertederd wanneer ze soms razend was om zijn uithuizigheid en zijn nonchalante manier van leven.

Ze meldde zich bij de balie en kon meteen terecht in de spreekkamer van de oncoloog.

Toen de arts uitgesproken was, keek hij met deernis naar Victorien. Ze had haar handen voor haar gezicht geslagen. Tussen haar vingers druppelden de tranen naar beneden. Hij schoof een doos met tissues naar haar toe en keek uit het raam naar de boom die al blad aan het verliezen was. Dit was het meest beroerde deel van zijn werk. In feite een doodvonnis herhalen. Hij had dit gesprek

al eerder met haar gevoerd, maar ze hadden toen nog een beetje hoop op een betere *second opinion*. Nee dus. Zijn collega's waren tot dezelfde conclusie gekomen als hij. Ellendig. Zulke jonge mensen nog en hun kinderen waren nog zo klein. Hij voelde zich onmachtig en zweeg. Wat moest je verder nog zeggen? Hij wachtte tot de jonge vrouw haar stem terug had.

'Dus, dit was het?' zei Victorien na een paar minuten.

'Ja. Ik heb vanmorgen al met uw man gesproken. U staat zelf niet vreemd tegenover medische zorg door uw beroep en hij wil nu het liefst naar huis. Thuiszorg en verpleging voor hem worden overgenomen...'

Ze knikte. Ze was zelf ook weleens betrokken geweest bij de zorg voor een patiënt die zijn laatste tijd in was gegaan. Dat ze er zelf nog eens zo voor zou staan... Dat was nooit bij haar opgekomen.

Ze gaf de arts een hand.

'Sterkte,' zei hij en hij legde zijn hand even op haar schouder. 'Sterkte voor de komende tijd.'

Bob zat half overeind toen ze de kamer binnenkwam en keek haar voor het eerst sinds weken weer recht aan. 'Vicky.'

Ze liep naar hem toe en pakte zijn handen.

'Je hebt de dokter ook gesproken,' stelde hij vast. 'Nu wil ik zo vlug mogelijk naar huis.'

Ze kneep in de vingers die net zo mager waren geworden als de rest van zijn lichaam. 'Meteen morgen! Ze regelen hier verder alles.'

De deur ging weer open. Zonder om te kijken wist Victorien wie het waren. De ouders van Bob kwamen naar het bed toe.

'Ik ga morgen naar huis,' zei Bob met een vaste stem.

'Ja, je komt nu naar huis,' zei zijn moeder verstikt. Haar ogen waren rood en Victoriens hart brak. Bob was toch haar zoon.

'Ja, je moet naar je eigen huis. Die etage in de Pijp is te benauwd. Het is het verstandigst als je naar ons toe komt. Je oude kamer is ruim en Victorien en de kinderen kunnen in het appartement op

de tweede verdieping trekken. Er is daar ook ruimte voor een verpleegster. We hebben er al een aangevraagd. Het is achteraf goed dat Anke en haar kinderen verhuisd zijn naar het huis naast ons. Nu kunnen we jullie in ieder geval alle hulp geven die je nodig hebt,' zei zijn vader met een bijna agressieve klank in zijn stem.

Victorien nam het hem niet kwalijk. Voor mensen die alles voor elkaar kregen, was het moeilijk om te merken dat je niet alles in de hand had. In het appartement op de verdieping van hun huis trekken? Nee! Al was het nog zo gerieflijk.

Anke, de zuster van Bob, had met haar man en twee kinderen vijf jaar in het appartement gewoond dat Bobs vader voor haar had verbouwd. Een familiehuis, had hij het grote huis op de Apollolaan genoemd. Hij had het liefst gewild dat Bob en Victorien er ook kwamen wonen. Bobs oudste broer, Walter, had een paar jaar op de bovenste etage gewoond met zijn vrouw, maar die had het te benauwend gevonden. Ze waren verhuisd, maar hij was na zijn scheiding weer in zijn oude woonruimte getrokken.

Victorien huiverde. 'Bob?' vroeg ze.

Bob schudde zijn hoofd. 'Nee pa. Ik ga naar ons eigen huis. Mijn huis.'

'Je weet zelf dat het aftands is. Die smalle trap... en alleen die benauwde douche al. Ik laat die huizen over een halfjaar renoveren en moet jij daar nu... Victorien, zeg jij eens wat.' Meneer Van Hierden keek naar zijn schoondochter.

Bobs moeder stak haar handen naar haar uit en smeekte. 'Ja Victorien. Wees jij nu verstandig. Hij kan nu het best bij ons in huis zijn. Jullie allemaal natuurlijk. Dan kun jij je helemaal aan Bob wijden.'

Victorien schudde haar hoofd. 'Wat Bob zelf wil. Dat is het belangrijkste. Belangrijker dan wat wij het liefst zien.'

Dan wat jullie willen, bedoelde ze, want zij moest er niet aan denken om bij haar schoonouders in te trekken: geen moment meer om tot jezelf te kunnen komen en constant met de schoonfamilie geconfronteerd te worden. Hoe goed pa en ma het vast ook bedoelden en hoe gerieflijk het appartement ook was. Brrr.

‘Maar...’ zei meneer Van Hierden.

‘Nee pa,’ zei Bob.

En zijn vader zweeg.

Bob kwam de volgende dag thuis.

De kinderen waren blij dat hun vader weer thuis was, al vonden ze het vreemd dat hij zijn bed niet uitkwam. Matthieu ging op de rand van zijn bed zitten en schommelde met zijn beentjes heen en weer. ‘Wanneer gaan we weer voetballen?’ vroeg hij.

‘O, joch.’ Yvette draaide met haar ogen. ‘Papa is toch ziek?’

‘Dat gaat niet meer, Mattie,’ zei Bob moeizaam.

‘Wanneer dan wel?’

Bob strekte zijn handen uit en pakte met de ene hand de hand van zijn zoon en met de andere de hand van zijn dochter. ‘Niet meer. Papa is heel ziek.’

‘Nooit meer?’ Het gezichtje van Matthieu betrok en hij keek hulpzoekend naar Victorien.

‘Mam?’

‘Nee lieverd. Papa gaat op reis. Een soort reis.’

‘Oh.’ Hij haalde zijn schouder tjes op. ‘Nou, dat geeft toch niet?’

‘Met de engelen, zei tante Corrie.’ Yvette plukte aan de mouw van haar vaders pyjama.

‘Net zoals in dat lied.’ Ze zong zacht: ‘Met de engelen mee op reis... mmm... mmm... Dat stukje weet ik niet... en dan: ’t ga je goed lieve kind, wees voor altijd bemind...’

De ogen van Bob stroomden vol en Victorien veegde langs haar eigen wang een paar tranen weg. Goed houden. Niet te veel emotie. Voor de kinderen niet. Ook al kostte het nog zoveel moeite. Vanavond zou ze hierom huilen.

‘Voor altijd? Ik hoop het toch zo.’ Bobs stem was gesmoord door de tranen die hij weg probeerde te slikken.

‘Bemind betekent dat je van iemand houdt,’ zei Yvette nadrukkelijk.

‘Ja, en dat doen we,’ zei Victorien.

‘Ik hoop toch dat het zo blijft,’ herhaalde Bob onzeker en

hij sloeg zijn armen om zijn kinderen heen.

Victorien legde haar wang op zijn hoofd. 'Natuurlijk. Hoe kun je daaraan twijfelen?'

'Je weet niet alles,' zei hij.

'Nee, dat is vast zo. Maar dit wel,' verzekerde ze hem.

De volgende dag ontdekte ze waarom Bob zo onzeker en aarzelend was geweest. Victorien had voor zichzelf een bed bij de kinderen opgemaakt. Dat wilde hij liever. Hij wilde haar niet storen. Als er iets was, zou hij haar roepen.

Ze bracht de kinderen 's morgens naar Corrie, haar buurvrouw, die ze tegelijk met haar eigen kinderen naar school bracht. De wijkverpleegster was er al vroeg en verzorgde Bob.

'Zo. Ik kom tegen twaalfen weer terug. Je huisarts zou ook nog langskomen,' zei ze.

'Goed. Dank je wel.' Hij glimlachte even en de verpleegster lachte terug. Als al haar patiënten zo gemakkelijk waren als deze... Maar het waren vaak de mensen die het minst mankeerden die overal stennis over maakten.

'Dag, tot vanmiddag.'

Toen Victorien de kamer in kwam, legde Bob zijn telefoon neer. 'Vicky.'

Ze ging zitten en keek hem aan.

'Ik...' begon hij, maar hij werd onderbroken door de bel.

'Je vader en moeder al.' Victorien hield met moeite een zucht binnen. Ze had hen gisteren afgewimpeld, maar ze kon ze toch niet voor de deur laten staan.

'Niet lang, hoor,' zei ze en ze drukte op de knop waarmee de voordeur openging. Er werd nogmaals gebeld. O, de deur weigerde weer eens. Maar waarom belden ze dan meteen zo hard? Het leek zo agressief.

Ze rende de trappen af, opende de deur. De vader en moeder en de zus van Bob stapten het kleine portaal in.

'Kijk, daarom wilde ik nu dat Bob thuiskwam,' kon meneer Van Hierden niet nalaten te zeggen. 'En als je verstandig was...'

'Bob wil gewoon in zijn eigen huis zijn,' kapte Victorien de woorden af. 'En alsjeblieft... kunnen jullie je een beetje beheersen? Het is allemaal al emotioneel genoeg.'

Ze keken haar aan met een mix van verwondering en afkeuring. 'Als het jouw kind was, zou je wel anders praten,' zei Anke onzeker.

Zou het zin hebben om te zeggen dat Bob haar man was? Nee. Victorien liep voor hen uit de trappen op.

'Jullie moeten niet te lang blijven,' zei Bob na een halfuur onrustig. 'Jullie hebben nog meer te doen en ik wil nu even met Vicky alleen zijn.'

'Begrijpen we. Nou, dan gaan we maar weer,' zei Bobs zuster na een blik op het vermoeide gezicht van haar broer. 'Pap, mam...'

Ze stonden op. 'We komen morgenochtend weer even. En anders vanavond misschien?' vroeg mevrouw Van Hierden.

Bob schudde zijn hoofd. 'Dan wil ik samen met Vicky en de kinderen zijn.'

'Tot morgen dan, jongen,' zei zijn moeder met tegenzin.

De bel ging weer.

'Daar zal je de dokter hebben,' zei meneer Van Hierden. 'Ik weet niet of het zin heeft dat ik nog met hem praat.'

'Nee. Maar als u dat graag wilt, gaat uw gang,' zei Victorien.

Als meneer Van Hierden nog van plan was om een van de methodes te proberen waarover hij had gelezen, zou de huisarts het hem wel uit zijn hoofd praten.

'Ik loop met u mee.' Ze liep voor hen uit mee naar beneden en opende de deur.

Even was ze verrast, want het was niet hun huisarts, maar de vrouw die ze twee dagen eerder in het ziekenhuis had ontmoet. Het kleine kind dat ze toen op de arm had gedragen, zat nu in een wandelwagentje.

'Ach, bent u het?' vroeg Victorien verwonderd.

'Heeft Bob niet gezegd dat ik langs zou komen?' vroeg de vrouw. 'Hij heeft me een halfuur geleden gebeld om te vragen of ik langskwam.'

Bobs ouders waren inmiddels ook beneden. 'Wie bent u?' vroeg meneer Van Hierden en hij nam de vrouw van hoofd tot voeten op. Wat moest Bob met die vrouw? Ze was toch ook al in het zie-

kenhuis geweest. Victorien had een paar dagen geleden gezegd dat ze alleen mensen bij Bob toe zou laten met wie hij werkelijk bevriend was geweest.

‘Een goede vriendin van Bob,’ antwoordde de vrouw koeltjes. ‘Liesbeth. Liesbeth Prins.’

‘Is dat niet te druk voor Bob?’ Mevrouw Van Hierden luisterde nauwelijks. Haar stem daalde en ze keek bezorgd van haar naar Victorien. ‘Ik wil me nergens mee bemoeien, maar zo’n kleintje... dat is misschien toch...’

‘Mam, Victorien is mans genoeg om dat zelf in de gaten te houden,’ viel haar dochter haar in de rede.

Opgelucht keek Victorien haar aan. Niet dat zij het bezoek begreep, maar dat gaf niet. ‘Dag, tot morgen dan. Pa... ma...’ zei ze.

Merkwaardig dat Bob deze vrouw net had gebeld. Ze zou het wel horen.

Meneer en mevrouw Van Hierden stapten, na nog een afkeurende blik op de vrouw, in de auto van Anke die half op de stoep stond.

‘Zal ik de baby van u overnemen op de trap? U loopt wat moeilijk,’ zei Victorien en ze stak haar armen uit.

Liesbeth Prins gaf de baby aan haar over. Haar blik stond zorgelijk.

‘Ik wist niet dat mijn ouders zouden komen,’ zei Bob toen Liesbeth Prins de stoel had genomen die naast het bed stonden. Hij keek verontschuldigend van Victorien naar Liesbeth die de baby op schoot hield.

‘Wilt u koffie? En zal ik even met de baby in de kamer gaan zitten? Dat is rustiger voor jullie,’ bood Victorien aan.

Bob schudde zijn hoofd. Liesbeth keek hem aan met een onderzoekende blik. ‘Eh, je hebt Victorien nog niets verteld? Ook niets gevraagd!’ stelde ze vast. Haar ogen gingen van Bob naar Victorien.

Hij keek neer op het dekbed dat over hem heen lag. ‘Nee. Ik krijg er bijna de gelegenheid niet voor.’ Liesbeth Prins hield het com-

mentaar: dat is onzin!, nog maar net binnen. ‘Dat had je wel moeten doen,’ zei ze strak.

‘Wil je het nu vertellen? Dan ga ik weg.’

‘Wat vertellen?’ vroeg Victorien.

‘Nee, niet weggaan, Liesbeth,’ zei Bob. ‘Blijf.’ Er klonk paniek in zijn stem.

De blik van Liesbeth weerspiegelde medelijden en, Victorien registreerde het alsof ze naar een patiënt keek, een vleug minachting.

Minachting. Waarom? Waarvoor? dacht ze.

‘Zal ik dan naar de kamer gaan? Die deur door toch?’ Liesbeth wees met een vinger naar de deur die toegang gaf tot de woonkamer.

Bob keek opgejaagd naar haar en strekte toen zijn handen uit naar de baby. ‘Geef Robbie maar aan mij en blijf hier. Ik weet toch niet hoe ik het moet zeggen.’

Victorien zag hoe behoedzaam haar man de baby tegen zich aandrukte en naar het vlassige haar keek. Ze hield haar adem in. Zo had hij alleen naar hun eigen kinderen gekeken. Die vertederde blik had hij alleen voor Yvette en Matthieu. De kinderen van de burens en van zijn zus riepen die manier van kijken niet bij hem op. In haar maagstreek kromp iets in elkaar.

Ze kuchte. ‘Is Robbie... Hij heet toch Robbie?’ De vrouw leek te oud om de moeder van dat jongetje te zijn, maar dat wist je nooit. ‘Is Robbie uw kleinzoon?’

‘Nee, hij is het kind van mijn nicht. Van Claudia.’

Er viel een stilte. Victorien keek van Bob naar de vrouw.

‘Van uw nichtje. Dus?’

Het bleef doodstil. Van buiten klonk het koeren van een duif die aan de overkant op de dakgoot zat. Victorien probeerde haar gedachten op de duif te richten. Het waren ook wel gehorige huizen. Ze zag de ogen van de vrouw van haar naar Bob gaan en weer terug naar haar en er flitste een gedachte door haar heen.

‘Wat had je mij moeten vertellen?’ Ze klemde haar handen in elkaar. In haar maag stak iets. Eigenlijk wilde ze niet horen wat Bob volgens Liesbeth allang had moeten zeggen.

‘Eh... Van Claudia en mij.’ Bob wiegde het kind heen en weer. ‘Van Claudia en van mij.’ Zijn stem was hees.

De stilte die in de kamer was gevallen, werd beklemmend. Victorien keek naar buiten en toen naar Liesbeth.

‘Dit kind. Robbie,’ fluisterde Bob. ‘Van Claudia en van mij.’

‘Van jou en van Claudia. Wie is dat? En waar is die Claudia?’ Was dat haar stem? Zo vreemd dof?

‘Claudia is in New York. Al een halfjaar,’ antwoordde Liesbeth toen Bob bleef zwijgen.

‘In New York,’ herhaalde Victorien.

‘Een rolletje in een musical,’ zei Liesbeth en ze haalde even een schouder op.

‘Terwijl ze net een baby had gekregen? Liet ze die dan zomaar achter?’ Victoriens ogen brandden.

Liesbeth kneep haar lippen op elkaar. ‘Ze komt ook niet terug,’ zei Claudia toen ze wegging. Als wij, Bob en ik, vonden dat een abortus zo verkeerd was, moesten wij ook maar voor het kind zorgen. Zij kon het niet. Ze zei dat ze er te jong voor was. Het hielp niet dat wij zeiden dat wij haar zouden helpen.’ Haar stem was voor het eerst onvast.

‘Hoe oud is ze dan?’ onderbrak Victorien de volgende stilte.

‘Negentien was ze nog toen ze zwanger werd. Ze merkte het pas toen ze ruim vijf maanden in verwachting was,’ antwoordde Liesbeth.

Victorien bracht haar handen naar haar hoofd en woelde in haar donkere haar. Toen keek ze naar de man in het bed. ‘Negentien? Wat moest jij met een kind van negentien, Bob?’

Hij zweeg. Hij kon toch moeilijk zeggen dat hij zich tijdens de repetities van het stuk waar hij een jongen speelde van 24 jaar, ook 24 had gevoéld. Net zo onbezorgd, zo vol verwachting als de Harry uit het toneelstuk dat ze repeteerden. Zo energiek en los van het geregelde leven. Los van de etage waar hij woonde met Victorien en zijn twee kinderen. Hoeveel hij ook van ze hield. Ook van Victorien. Maar ze was altijd zo verantwoordelijk. Het losse dat hem

zo in Claudia het aangetrokken, had ze misschien gehad in de beginjaren van hun huwelijk. Ze kon toen ook zo baldadig tegen zijn vader ingaan. Hoe legde hij het uit dat hij zich door het stralende, onbezorgde van Claudia aangetrokken had gevoeld?

Liesbeth Prins keek, ondanks haar gêne en het gevoel hier te veel te zijn, vol medeleven naar Victorien. Bob had het zijn vrouw veel eerder moeten vertellen. Veel eerder. Ze had hem eerst geminacht om zijn ontrouw, ook al wist ze dat het grotendeels van haar nichtje uitging. Toen ze zijn houding had gezien toen Claudia hem overvallen had met de mededeling dat ze vijf maanden zwanger was en dat ze het kind niet wilde houden, was dat veranderd. Hij liep niet weg voor zijn verantwoordelijkheid, zoals Claudia dat wel had willen doen.

‘Wat moet ik met een kind!’ had ze geschreeuwd. Haar mooie gezicht was vertrokken geweest tot een beschuldigende grimas. Net zo buiten zichzelf was ze geweest als haar moeder Mimi bijna twintig jaar eerder.

Alsof dat gisteren gebeurd was, zo helder had die dag Liesbeth toen weer voor ogen gestaan. Mimi was toen net zo vlinderachtig en aantrekkelijk geweest als Claudia nu en ze had net zo resoluut geweigerd de gevolgen van haar gedrag te accepteren. Zij was er te jong voor en haar familie had beter op haar moeten letten.

Zij hadden haar destijds ongelovig aangekeken. En nu... Het was alsof het verleden weer heden werd. En Claudia gebruikte dezelfde woorden als haar moeder destijds.

‘Ik ben nog geen moeder,’ had ze geroepen toen ze de ogen van haar tante zag. ‘Dat zie je toch zelf ook! Ik kan nog geen kind krijgen. Bob, jij zei altijd dat ik nog zo’n kind ben. Het kan niet!’

Net als Claudia had destijds Mimi ook geweigerd om voor een kind te zorgen. Als oudere zus had zij samen met haar moeder de verantwoordelijkheid voor en de opvoeding van Claudia op zich genomen. Ze had geluk gehad dat ze een baan had waarbij ze veel thuis had kunnen werken.

Na de geboorte van Claudia had Mimi een baan op Schiphol ge-

kregen en met een lief gebaar de zorg voor haar dochter helemaal van zich afgeschoven.

Was die zorg voor het kind de reden geweest dat zijzelf niet aan een relatie was begonnen? Nee. Al had het vast meegespeeld, dacht ze, terwijl ze naar het grauwe gezicht van Bob keek. Zijn hand ging heel zacht en langzaam over het hoofd van het kleine kind heen en weer. De vlossige haartjes krulden over zijn vingers heen. Hij had zich niet aan zijn verantwoordelijkheid onttrokken en hij had de kosten die Claudia had gemaakt voor de komst van haar kind, op zich genomen. Dat scheelde in ieder geval met de situatie waarin Mimi zich toen bevond. Die man had de benen genomen. Ze was er niet zeker van of Mimi wel had geweten wie de vader was. Bob was er in ieder geval wel geweest voor Claudia. Hoewel hij er niet over gepiekerd had om te gaan scheiden, had hij betaald voor alle kosten die haar nichtje gemaakt had. Tot een kinderwagen aan toe.

Hoe hij die verhouding en het kind verborgen had weten te houden voor zijn vrouw was haar een raadsel.

Victorien vroeg zich dat op dit moment ook af. Alleen kon ze het niet uit haar keel krijgen. Ze keek naar het kind. Wat leek dat kleine jongetje precies op Matthieu toen die zo klein was. Logisch dat ze dat de eerste keer dat ze hem zag, had opgemerkt. Net zo'n lachje? Natuurlijk, hij was ook een kind van Bob. Een halfbroertje.

Een moment haatte ze het kind, maar het gevoel verdween ook weer. Ach, dat kleintje kon ze niets kwalijk nemen. Erg genoeg voor dat kind. Geen moeder en straks ook geen vader meer. Maar Bob...

‘Wat nu?’ vroeg ze. ‘En waarom vertel je het nu?’

Hij zuchtte diep. ‘Dat kan toch niet anders?’ Hij bewoog een hand langs zijn zij. ‘Voordat ik er niet meer ben, moet je toch weten van zijn bestaan.’

Het woog al bijna een jaar zwaar op hem. Sinds Claudia hem verteld had dat ze in verwachting was. Verteld? Meer geschreeuwd. Haar gezicht was op dat moment lelijk van woede geweest. Ze had hem de schuld gegeven. Hij was zoveel ouder... hij had beter moeten weten. En waarschijnlijk was dat ook zo, al was hij niet haar

eerste minnaar geweest. Op dat moment had hij nog niet geweten dat hij ziek was.

Maar ook al had hij het wel geweten, hij had het nooit op zijn geweten willen hebben dat een abortus na bijna vijf maanden uitgevoerd zou worden op een kind dat van hem was. Hij zou zijn eigen kinderen nooit meer aan durven kijken. Dat dus nooit. Maar wat hij Victorien hierdoor aandeed... Terwijl hij toen ook beseft had dat hij alleen van Victorien hield. Door zijn enorme schuldgevoel had hij het laatste jaar hoe langer hoe slechter met haar kunnen praten. Tot nu toe. Zo kon hij geen afscheid van haar nemen. Niet als dit tussen haar en hem in stond en dan nog eens die toestand met Liesbeth.

‘Dat komt... Ik weet dat ik het je niet mag vragen, maar ik kan niet anders. Liesbeth moet geopereerd worden...’ bracht hij uit.

Victorien keek naar Liesbeth die strak haar ogen op de kleine jongen had gericht. Die knie natuurlijk. Ze liep zo slecht dat het voor haar geoefende blik duidelijk was dat er echt iets aan de hand was. Niet alleen slijtage.

‘En?’

‘Ze zal weken moeten revalideren.’

‘Ja. En?’

‘Dan kan ze niet voor Robbie zorgen. Er moet iemand voor hem zijn... eh... zijn... nu ik dat zelf niet meer kan doen.’

Victorien schoot rechtop. Verbijsterd veegde ze haar tranen weg en keek naar het magere gezicht. Dit was toch onmogelijk? Ze opende haar mond. De woorden bleven eerst steken in haar keel en toen bracht ze uit: ‘Vraag je nu echt aan mij of ik voor een kind, dat je bij een andere vrouw hebt verwekt, wil zorgen?’ Ze schudde haar hoofd langzaam heen en weer. ‘Ik geloof mijn oren niet.’ Ze keek naar Liesbeth. ‘Hoor ik het goed? Vraagt hij dat nu echt aan mij?’

Liesbeth zei niets. Als ze zelf een andere oplossing wist, had ze Bob niet gevraagd of hij het probleem op kon lossen. Haar beste vriendin was met haar man naar Spanje en bleef daar maandenlang. Mimi vragen? Ze kon haar zus dit kind niet toevertrouwen.

Bij haar zou ze haar kat nog niet onderbrengen. Als haar moeder nog had geleefd, had die het wel van haar overgenomen. Maar deze vraag, in deze situatie? Wist ze maar wat anders. Plaatsvervangende schaamte stond op haar gezicht te lezen toen ze Victorien aankeek. Bob tuurde langs Victorien heen naar de deur en wreef nog steeds over het rugje van de baby. Heen en weer... heen en weer.

Er kwam een enorme woede bij Victorien omhoog. Het leek alsof er een vurige bal in haar middenrif brandde.

‘Echt Bob? Vraag je dat echt van mij?’ Ze sloeg met haar vlakke hand op het houten voeteneind van het bed. ‘O, als je niet op sterven lag... ik kan je wel vermoorden!’ zei ze ingehouden fel.

Het kleine kind trok een pruilend mondje en kroop dichtert tegen Bob aan.

‘Dat hoeft niet, Vicky, ik ga zo al dood,’ zei Bob treurig.

‘Ja, lekker gemakkelijk!’ snauwde Victorien. ‘En dat arme kind dan! Zonder vader en zonder moeder!’

Liesbeth voelde heel even het begin van een lachje achter in haar keel. Bijna grappig die reactie: als je niet op sterven lag, zou ik je vermoorden... Ze keek naar de felle ogen van Victorien. De twijfel of de vrouw van Bob goed zou zijn voor Robbie was verdwenen. Die dacht er nu al aan hoe het voor het kind was. Wat een verschil met Claudia en met Mimi, bij wie hun eigen leventje altijd op de eerste plaats kwam.

‘Ik zou er alles voor geven om te blijven leven, Vick,’ zei Bob triest. Zijn mond vertrok nerveus. ‘Als ik voor jou en voor de kinderen mocht blijven zorgen. Ik weet dat het te laat is om alles nog goed te maken. Ik schaam me zo dat ik jou, eh... jullie zo moet achterlaten. Ik heb er wel voor gezorgd dat je financieel een beetje armslag hebt. Ik weet dat het armzalig is.’ Hij maakte een gebaar met zijn hand. ‘Maar het helpt misschien?’ Hij zag hoe ze haar ogen samenknep en besloot ongelukkig: ‘Of niet?’

Victorien stond op. Ze sloeg haar handen om haar lichaam en wiegde even heen en weer. ‘Ik moet er even uit. Anders ga ik dingen zeggen waar ik later spijt van krijg. Heb ik al gedaan trouwens.’

‘O nee.’ Bob hief zijn hand op. ‘Alles wat je zei, heb ik verdiend. En nog meer ook.’

‘Ga maar even. Ik blijf wel hier.’ Liesbeth stond ook op en liep met Victorien mee naar de gang. Ze trok de deur achter zich dicht. ‘Wees voorzichtig. De Stadhouderskade is opgebroken. Houd je hoofd erbij. Bij het verkeer bedoel ik nu. Je krijgt wel de ene na de andere jobstijding.’

‘O, ik kijk heus wel uit. Voor mezelf kan het me niet schelen, maar voor de kinderen. Het is toch al ellendig genoeg voor ze. Ik neem jou niets kwalijk, hoor.’ Onwillekeurig liet ze het ‘u’ varen. ‘Jij kunt er ook niets aan doen. Ze mogen al blij zijn dat jij voor dat jochie wilt zorgen. Maar die twee... die twee...’

Victorien hield de woorden die bij haar opkwamen binnen en snikte even. Geen gegriem nu. Dat kwam later wel. Ze rechte haar rug en wreef in haar ogen. ‘Ik weet niet of ik het op kan brengen.’

‘De ouders van Bob?’ opperde Liesbeth voorzichtig. ‘Hij wilde daar niets over horen, maar dat is toch ook familie. Of zijn zus?’

Victorien schudde heftig haar hoofd. ‘Dat zijn gewoon kannibalen daar in de Apollolaan. Zijn vader vooral. Als dat kind daar over de drempel is, krijg je hem nooit meer uit hun handen. Ze gaan erop zitten als broedende kippen en smoren zijn eigen persoonlijkheid. Het heeft Bob ontzettend veel moeite gekost om tegen zijn vader in te gaan. Bobs broer en zijn zus is dat niet gelukt. Geld is best aantrekkelijk en gemakkelijk. In ieder geval als je dat het belangrijkste vindt.’

Liesbeth had al zoiets vermoed. Die vader van Bob met zijn geld... En dan nog met zo’n uitgesproken dictatoriale trek waarmee hij zijn hele familie regeerde. Machtswellust. Ze had dat al eerder gezien. Soms hadden die mannen, en ook vrouwen, nog een bepaalde charme ook. Daar redden ze het mee en dan vonden veel mensen hen nog aardig ook. Robbie daarnaartoe brengen was dus ook geen oplossing. Maar ze kon Victorien niet opzadelen met het kind van Claudia en Bob. Dat was te erg. Niet nu ze zoveel te verwerken had en nog meer zou krijgen. Die ellendige Bob, en die nog

ellendiger Claudia. Ze verwenste ze alle twee een moment uit de grond van haar hart. Waarom had Bob niet eerder aan zijn vrouw verteld wat er aan de hand was?

‘Laat maar, Victorien. Ik vind er vast nog wel iets op,’ zei ze. ‘Is Jeugdzorg daar niet voor? Bob wilde daar niet van horen, maar ze zullen daar best goed voor Robbie zorgen.’

Victorien beet zo hard op haar lippen dat er een druppeltje bloed langs haar kin naar beneden liep. Jeugdzorg voor een kind dat zo sprekend op haar eigen Matthieu leek? Kon ze dat laten gebeuren? Ze veegde langs haar mond en zag de rode veeg op haar hand.

‘Ach kind,’ fluisterde Liesbeth. ‘Ik wou dat ik het eerder had gemerkt. Dat Claudia iets met je man kreeg. Maar ik had het niet door. Stom! Ontzettend stom. Ik schaam me zo.’

Ze keek naar de wat verveloze deuren die op het gangetje uitkwamen en toen weer naar Victorien.

‘Jij? Waarom zou jij je schamen? Jij kunt er toch ook niets aan doen? Ik had het misschien zelf moeten merken. Bob was al een tijd niet als anders. Omdat hij een vader heeft die hem altijd in zijn nek hijgt, dacht ik... Laat maar. Ik dacht dat het vanzelf wel weer goed zou komen. Je hoort vaker dat het even minder gaat in een huwelijk. Drukte op het werk en dat soort dingen. Ik dacht dat we het goed hadden. Daar had ik verder ook alle reden voor. Om dat te denken, bedoel ik.’

Ze dacht aan de winternachten. Bob praatte dan overdag niet, maar aan gebrek aan aandacht in bed had ze niet te klagen. Daarom had ze gedacht dat het wel goed zou komen allemaal. Haar adem stokte. Wat vernederend.

Ze streek het donkere haar dat weer naar voren was gevallen naar achteren en keek Liesbeth aan. ‘Zijn mannen dan zo anders?’

‘Ik weet het niet. Ik ben nooit getrouwd, dus vraag het mij maar niet.’ Liesbeth zou zeker Victorien niet vertellen dat ze genoeg mannen had meegemaakt, die uit waren op een verhouding. Los of vast. Getrouwd of niet getrouwd. Ze was er niet op in gegaan, al was ze bijna bezweken voor een van hen. Het was dat ze toen haar verstand had gebruikt. En een gevoel voor fatsoen en voor de tien

geboden, die haar moeder haar uit de Bijbel altijd had voorgehouden. Dat niet alleen. Naast die drie dingen was Mimi's voorbeeld ook afschrikwekkend genoeg geweest om die fout niet zelf te maken.

'Nooit getrouwd? Verstandig,' schamperde Victorien.

Liesbeth hield haar hoofd schuin. Haar ogen waren helder en scherp. 'Echt? Als je alles bij elkaar neemt?'

Victorien dacht na en zuchtte. 'Ach, nee. Laat ook maar. Ik ga nog maar wat sinaasappels halen. Dat blijft nodig, al heeft Bob er niets meer aan. Wat zijn toestand betreft dan. Maar in ieder geval voor de kinderen.'

'En voor jezelf,' zei Liesbeth nuchter. 'Niemand heeft er iets aan als jij instort.'

'O, dat gebeurt heus niet,' zei Victorien bitter. 'Weet je wel... de stoere vrouw die alles aankan. Niks vlindertje dat lief fladdert. Een gewone werkbij!'

Liesbeth schudde haar hoofd. 'Je onderschat jezelf. Nooit doen!'

Victorien liep traag naar de deur die naar het trappenhuis voerde. 'Zo terug,' zei ze.

Toen ze terugkwam, zat Liesbeth weer naast het bed. Bob en het kleine kind waren alle twee in slaap gevallen. Robbie lag in de arm van Bob met zijn gezichtje tegen de borst van zijn vader. Zijn lipjes tuitten zich bij het lichte ademhalen. Bobs kin was naar onderen gezakt. Zijn huid stak grauw af tegen het blanke kinderhuidje.

Liesbeth had een boek op schoot, maar keek erover heen naar de overkant van de straat. Boven de daken was de lucht helblauw.

Ze stond op toen Victorien binnenkwam en legde een vinger tegen haar mond.

Victorien liep achteruit en Liesbeth volgde haar naar de zitkamer. Ze gingen tegenover elkaar aan tafel zitten.

'Heeft Bob nog iets gezegd?' vroeg Victorien.

'Alleen dat hij straks veel te verantwoorden heeft.'

'Nou, dat klopt wel,' vinnigde Victorien.

‘Ach kind. Als hij Claudia niet tegen had gehouden met die abortus...’

‘Dan had ik nergens van geweten... misschien,’ zei Victorien.

‘Denk je echt dat hij het voor zich had gehouden? Geloof ik niet,’ zei Liesbeth peinzend. ‘En Bob had nog meer te verantwoorden gehad.’

In de stilte die viel, klonk het gekwetter van een paar huismussen.

‘Dat had hem zwaar gewogen,’ hernam Liesbeth.

Victoria stond op en liep naar het raam. Haar nagels volgden de afbladderende verf. De donkergroene verf van de bewoners voor hen kwam door de lichtcrème tint, waarmee ze zelf het kozijn hadden geschilderd, heen. Bob was daar erg handig in. Wat waren ze toen gelukkig geweest. Wanneer was dat hen door de vingers geglipt? En waarom had ze het niet gemerkt?

Ze rechtte haar rug. ‘Hier moet inderdaad nodig wat aan gebeuren,’ zei ze. ‘Dat had mijn schoonvader al veel eerder moeten laten doen. De andere panden in de straat zijn allang aangepakt. Ik denk dat hij erop wachtte dat Bob er genoeg van kreeg. Van dat haveloze gedoe, bedoel ik. En dat we dan wel bij hen in huis zouden trekken. Eerst als nood, en daarna voor altijd. Zo denken ze wel.’

‘Hij kent zijn zoon niet erg goed, zo te horen,’ zei Liesbeth. ‘Want dat is wel het laatste wat je man wil.’

‘Daar is hij in ieder geval altijd heel duidelijk in geweest. En dat hield hij vol ook,’ zei Victorien. Al had het hem moeite gekost. Hij was tegen de wil van zijn vader ingegaan. En dat had meneer Van Hierden haar indirect verweten. Haar lippen trilden. Ze pakte een elastiekje en greep met een geroutineerd gebaar haar krullen bij elkaar en bond ze in een paardenstaart op haar achterhoofd.

Liesbeth vertrok een kwartier later. Ze gaf Victorien het nummer van haar mobieltje en sloeg het nummer van Victorien op in haar eigen mobiel.

Victorien liep met haar mee naar beneden. Ze droeg de baby om de knieën van Liesbeth te ontzien. De typische babygeur drong

haar neusgaten binnen. Ze herinnerde zich dit luchtje van vroeger. Haar eigen kinderen hadden net zo geroken. Talkpoeder en babyshampoo.

Bij de voordeur gaf ze het kind over aan Liesbeth en zette de kinderwagen buiten.

Liesbeth wachtte even voor ze wegliep. ‘Je hebt erg weinig tijd. Ik bedoel... Bob heeft erg weinig tijd om het nog goed te maken,’ zei ze. ‘Dat kon hij ook niet weten. Dat hij maar zo weinig tijd kreeg om het goed met je te maken, bedoel ik. Laat hem niet zo uit je leven weggaan. Daar zul je zelf het meest last van krijgen. Denk aan de goede dagen. Als je kunt. Probeer de wrok niet toe te laten. Dat vernietigt zoveel. Dat zou me zo voor je spijten. Ach, misschien zeg ik wel te veel. Maar denk er alsjeblieft over na.’ Ze draaide zich om en liep weg. Haar lopen was bijna strompelen.

Victorien zuchtte diep en ging langzaam de trap op. Ze kon op dit moment niet meer helder denken. Nog niet. Maar één ding... Liesbeth had gelijk. Ze hadden nog maar weinig tijd.